

Dominum verbum? Utrovīs enim modo verit̄ potest Hebraicū *pala*.

VERS. 16. — VIRI, tres illi angeli v. 2.

DOMINUS, medius angelus illustrior, personam Dei representans.

VERS. 17. — NUMQUID CELLARE POTERO. Hebraicè *hamesse*, *numquid celabo?* amor et familiaritas mea non fert, ut amicum meum Abrahamum, ita mihi charum, celum hæc secreta mea; præsertim quia scio ipsum intellecto hoc meo decreto de excidio Sodomorum, pro iis oraturum. Volo ergo hæc revelatione illi dare materiam charitatis et orationis, simulque ostendere quantum iustus precibus tribuam. Atque ex adverso voluit patefacere, quanta fuerit perversitas et corruptio Sodomorum; utpote in quâ ne decem quidem iusti inventi sunt, adeo ut pro iis ulterius rogare ausus non fuerit Abrahamus.

VERS. 18. — CUM FUTERUS SIT. Est argumentum à majori, q. d.: Tam insigni tante posteritatis et benedictionis beneficio decoravi Abrahamum; ergo par est ut tantillum beneficium, puta revelationem secreti mei, ei non denegem.

ROBUSTISSIMAM. Hebraicè *atenu*, id est, *oscam*, ut vertit Aquila, id est, *fortem* (instar ossis), ut vertit Symmachus, hoc est, *multum*, ut vertunt Septuag. Fortitudo enim populi maximè consistit in ejus multitudine.

VERS. 19. — SCIO ENIM. Hæc est secunda ratio movens Deum, ut secreta sua detegat Abrahamo; quòd scilicet per ea, puta per punitionem Sodomorum, velit Abrahamum suos posteris erudire, ut ab eorum peccatis aveant, ne similiter puniantur.

UT FACIANT JUDICIUM ET JUSTITIAM, ut rectè et justè vivant; *judicium* enim significat id quod iudicio Dei et sapientum rectum, justum et sanctum est. Ita Vatablus.

UT ADDUCAT DOMINUS PROPTER ABRAHAM. Potest quoque ex Hebræo verit̄, *super Abraham*. Loquitur hic Deus de se in tertiâ personâ. Sensus enim est: Ut ego impleam ea quæ Abrahami promisi, ut scilicet ea exhibeam posteris ejus.

VERS. 20. — CLAMOR SODOMORUM. Est prosopopœia, q. d.: Peccata Sodoma: ita enormia sunt et impudentia (hoc enim significat clamor, ait S. August.) ut publicè et ubique in omnium ore versentur, adeoque fama (ut vertit Vatabl.) eorum in cælum per angelos sparsa, ad me pervaserit; imò, ipsamet eorum peccata, quasi accusatores in cælum ad me condescenderunt, clamantque contra tam impios homines, atque vindictam à me extorqueant. Descendam ergo eò, ut videam, an hæc fama, et hic peccatorum quasi accusatorum clamor, verus sit, an non, ut experientia id sciam. Loquitur et agit hic Deus more nostrorum iudicum, qui comitis de facto inquirunt, remque inspiciunt, ut dixi; nam Deus ante experientiam omnia novit ab æterno.

Nota. Hanc experientiam sumpsit Deus cap. sequenti v. 5, cùm se per duos hosce angelos, Sodomitis duorum virorum specie obiecti, qui statim ab eis

ad stuprum appetiti sunt. Nota secundo multa fuisse peccata Sodoma:, sed præcipua fuerunt, otium, gula, superbia, inhospitalitas, crudelitas, Dei contemptus, et ex hisce nata tam portentosa libido, Ezech. 16, 40, uti dixi c. 14, 15.

VERS. 21. — DESCENDAM, ET VIDEO. Descendit Deus per duos hosce angelos, Deum pariter representantes; quos tertius puta medius, angelus illustrior, misit in Sodomam.

Ex hoc loco conciliū Lateran. 1, c. 8, monet iudices, ne faciliè accusationibus credant, sed eas lentè et maturè instar Dei examinent et inquirant, antequam reum condemnent; nam, ut ait Seneca l. 2 de Ira: Veritatem dies aperit, potestque poena dilata exigi, exacta revocari non potest. Idem cuique faciendum, ne faciliè accusatoribus, vel detractoribus credat. Est enim pusilli animi citò irasci, et credere rumoribus. Sæpè enim sinistro rumorì malignitas dat initium, credulitas incrementum. Deus, inquit Philo de Confusione linguarum, dicitur ad visendum descendere, qui omnia priusquam fiant providet manifestissimè, ut doceamur, ne quis homo de absentibus, et futurus, et incertis putet se posse conjecturam facere, sed prius maximè prospicere debet; visus enim certus, potius quàm fallax auditus, testis adhibendus est. Et S. Gregor., lib. 19 Mor., c. 25, exponens illa verba Job cap. 29, v. 16: *Et causam quam nesciebam diligentissimè investigabam*, sic ait: Deus cùm omnia illi nuda et aperta sint, mala Sodomorum punivit non audita, sed visa: Hinc S. Chrysostomus commendat prælati ne aliqui delinquant propter solos vulgi rumores: *Noli, inquit, ex suspicionè tuâ iudicare antequam discas utrùm ita se habeat, neque aliquem culpa; sed potius Deum imitare, qui ait Gen. 18: Descendam et video.* Notus est Theodosii imp. lapsus in precipitatâ sententiâ et crede Thessalonicensium, cuius eum, monuit S. Ambrosii, postea ad eò penituit: et Davidis circa Miphobeth, 2 Reg. 16, v. 4, collato cum 2 Reg. 19, v. 27.

VERS. 22. — CONVERTENTURQUE SE. Ex hoc loco, et ex c. sequenti, v. 1, apparet duos angelos ab Abrahamo discessisse Sodomam, tertium verò cum eo adhuc mansisse. Unde de eo suddit Moses: *Abraham autem stabat* (in oratione, ut addit Chaldaeus) *coram Domino*; eum enim orat Abraham usque ad finem capituli, ut Sodoma: parcat; unde finita oratione et colloquio, tertius ille ab Abrahamo abiit et disparuit ut patet v. 35.

VERS. 25. — QUI JUDICAS ONNEM TERRAM, qui iustissimus es iudex, notitia iustitiæ, et iudex iudicum terre.

VERS. 26. — IN MEDIO CIVITATIS, in ipsâ civitate; hoc enim significat hic hebraismus. Per hæc civitatem sine metropolim, puta Sodomam, totam Pentapolim intellige, unde si Deus in totâ Pentapoli decem iustos invenisset, toti Pentapoli pepercisset. Ita Abulensis. Unde, ait S. Ambrosius, discimus quantum maris et sit patriæ vir justus, quemadmodum non debeamus

invidere viris sanctis, nec temerè derogare. Illorum enim fides non serrat, illorum iustitia ab excidio defendit: Sodoma quoque si habuisset viros decem et justos, potuit non perire.

VERS. 27. — Cœpi. Incipere in Script. sæpè significat desiderare, optare, gestire, conari, parere, mori; hoc enim est Hebræum *hoath*. Unde Hebræa ad verbum habent *Cæpio* vel *gestio loqui ad Dominum*, tametsi sim pulvis et cinis, scilicet vilissimus et abjectissimus. Ita Vatabl. Agnosce ergo, ô homo, princeps, præsertim coram Deo in oratione, quòd sis pulvis et cinis; nosce teipsum. S. August. 15 Civit. c. 8, narrat Alcibiadem summo loco natum, cùm ex sermone Socratis seipsum agnovisset, nihilque inter se et bajulum quemvis interesse, illicyriasse, petiisque sibi virtutem tradi: *Scito, inquit auctor lib. de Spiritu et Animâ apud S. August., c. 51, quoniam homo es, cuius conceptio culpa, nasci miseria, vivere pena, necesse mori. Attende ergo sollicitè, quid agas, vel quid agere debeas.* Et S. Bernard. in carn.

Unde superbit homo, cuius conceptio, culpa;

Nasci, poena; labor, vita; necesse, mori?

Præclarè S. Agidius comes S. Francisci: *Humilitas, inquit, est instar fulminis, quod ferit quidem, sed nulla post se relinquit vestigia; ita sanè humilitas omne peccatum dissipat, et tamen ut homo in oculis suis sit nihil efficit.* Hæc Abraham Deo charus et amicus evasit; nam, ut aiebat S. Ludovicus episcopus Tolosanus. *Nihil tam gratum Deo, quàm si vitæ merito magni, humilitate simus infirmi; cùm et tantò quis Deo sit pretiosior, quantò propter eum et sibi est vilior.*

VERS. 28. — NON DELEBO PROPTER DECEM. Hic Deus iniecit Abrahami timorem et verecundiam, ne ultra progrediretur in suâ petitione ad quatuor, qui revera tantum erant in Sodomis, scilicet Loth, ejus uxor, et due filie, inquit S. Chrys. reliqui enim omnes, quasi nocentes cœlesti igne in Sodomis confagrârunt. Fecit hoc Deus, ne, si Abraham ob quatuor Sodoma: parci peteret, idque ipse abnueret, Abrahamum contristarret; decreverat enim omninò quatuor has civitates perdere: jam enim completa erat peccatorum Sodoma: mensura, imò superfluebant.

Dices: Cur saltem non permisit Deus Abrahamo descendere ad octo vel quinque, ut propter octo vel quinque iustos peteret parci Pentapoli? Respondet Abulens. quia in Pentapoli faciliè erant septem vel octo

CAPUT XIX.

1. Veneruntque duo Angeli Sodomam vespere, et sedente Loth in foribus civitatis. Qui cùm vidisset eos, surrexit, et ivit obviam eis; adoravitque pronus in terram.

2. Et dixit: Obscuro, domini, declinat in domum pueri vestri et manet ibi: lavate pedes vestros, et

justi; si enim in Sodomâ erant quatuor iusti, in singulis reliquis urbibus facile fuisset invenire unum iustum; cùmque ea essent quatuor, universim fuissent octo iusti in Pentapoli.

Si objicias: Ergone quatuor hi iusti cum impitis in Pentapoli confagrârunt? Respondet Abulens. minimè, quia uti Loth cum uxore et filibus ex Sodomis, ita reliqui quatuor iusti ex suis urbibus, totâque Pentapoli vel moito angolorum, vel Deo instinctu ante ejus excidium excesserunt. Verùm hoc est conjectare et divinare. Cùm ergo omnes Pentapolite, excepto Loth cum suis, et exceptis incolis urbis Segor, cœlesti igne, quasi subito fulmine sint afflati et consumpti, liquet omnes pariter fuisse impios.

Respondeo ergo Abraham infra decem non descendisse, tum quia dixit v. præced. Hæc suam petitionem fore ultimam: cùm enim toties minuentem descendisset, non ausus fuit sæpius descendere, ne Deo esset importunus, illicque fastidium aut iram moveret; tum quia continuo à quadraginta usque ad decem, per denarios petendo descendit Abraham. Pari ergo modo et congruenti, hic à decem ad unum vel nullum descendere debuisset. Tum denique, quia putabat faciliè decem iustos in Pentapoli invenendos esse.

Sed cur Abraham non meminit Loth nepotis sui, cùm eum communi clade eripi non postulari? An ut rem claram id Moyses prætermisit? an quòd iustum nôrat, liberandum confidebat?

Moral. docet hic S. Chrysost. hom. 42, quanto in pretio haberi debeant iusti, etiamsi exterius videri et pauperes: cum propter eos Deus urbibus et provinciis sceleratis pareat; illi enim sunt bases et columnæ reip. Talis fuit David, de quo ait Deus Ezechia: *Propterea urbem hanc, et salvabo eam propter me, et propter David servum meum*, 4 Reg. 19, 34. Talis erat et Elias, qui melotem tantum habuit, et purpurâ autem et amictis et diademate circumlat querens Prophetæ tam. Hinc de eo et similibus ait Paulus: *Circueunt in melotis, in pellicibus caprinis, egenates, angustati, afflicti, quibus dignus non erat mundus*, Hebr. 11, 37. *Ut dubitari non debeat ipsorum meritis adhuc stare mundum*, ait Rufinus Præfat. in lib. 2 de Vitâ Patr.

VERS. 35. — Abiitque hominus. Unus hic angelus, finito colloquio cum Abraham, disparuit, reliquus verò duo perrexerunt in Sodomam, ut patet c. seq. v. 1.

CHAPITRE XIX.

1. Sur le soir deux de ces anges qui avoient mangé chez Abraham, vinrent à Sodome sous la figure de deux voyageurs. Ils y arrivèrent lorsque Loth étoit assis à la porte de la ville, attendant quelqu'un envers qui il pût exercer l'hospitalité. Les ayant donc vus, il se leva, alla au-devant d'eux, et s'abassa jusqu'en terre pour les saluer avec respect.

2. Puis il leur dit: Venez, je vous prie, mes seigneurs, dans la maison de votre serviteur, et demeurez-y: vous y laverez vos pieds; et demain vous continuerez votre chemin. Ils lui répondirent: Nous n'avons

Abraham, ut ejus domum benediceret, eumque patrem efficeret ad generandum Isaac: unde videtur hic angelus fuisse medius et primarius inter tres, puta Michael, qui duos socios Gabrielem et Raphaelem misit ad excendendam Sodomam; Gabriel enim iuxta etymon suum est fortitudo Dei, puta fortis executor divine justitiae, hicque representat secundam in Trinitate personam, puta Filium, quia ejus incarnationem annuntiat B. Virginis, Lucae 1. Incarnatio enim fuit opus summæ Dei fortitudinis et potentiae. Raphael verò videtur esse angelus præses castitatis, et ultor incestus; unde Tobiam castè tutatus est ab Asmodeo, qui septem incestos Saræ sponso occiderat, Tob. 7 et 8. Quare Raphael missus est Sodomam, ut incestos Sodomitas perderet. Illic representabat Spiritum S. qui est tutor et vindex sanctitatis, id est, puritatis et castitatis, summusque osor impunitatis ac libidinis. Quare per hos duos angelos significatur Filium et Spiritum S. exiisse Sodomam; nam, ut ait Procopius: *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio; Filio autem naturaliter adest et inest Spiritus S. Addunt nonnulli Filio additum Spiritum S. quia Deus Pater iudicium et vindictam bonitatis et clementiæ, que appropriatur Spiritui S. temperat et mitigat. q. d. Mitto Filium, ut vos iudicet et perdat, sed addo ei Spiritum S. qui vos invitet ad poenitentiam, quam si capessatis, veniamque flagitiorum, Spiritus S. iudicium et vindictam Filii sistet et inhibebit, ac indulgentiam vobis largietur.*

VESPERE. Ejusdem diei, quo cum Abrahamo pranderant, c. præced. v. 1, 2 et sequent.

Symboлицe, justis, uti Abrahami, angeli lucem; impiis, uti Sodomitis, tenebras addunt. Ita S. Ambros. lib. 2 de Abraham, cap. 6. Secundò, vesper hic portendit æternam noctem Sodomitis iminentem. Ita S. Gregor. lib. 2 Mor., cap. 2.

SEDENTE LOTH. Putant Judæi quòd Loth sederit hic quasi primus iudex inter alios iudices, qui tunc temporis sedebant in portis civitatis, ut patet Deuteronom. 21 et 22. Verùm hoc falsum esse patet ex versu 9. Dico ergo cum Abulensi, Loth habitans olim in domo Abrahami, ibi didicisset hospitalitatem; eam ergo hic more suo exercet, dùm sedet in portu civitatis, ut hospites colligat, ne à Sodomitis vim et stuprum patiantur, quale duobus angelis intenderunt v. 5. Putabat Loth, sequè ut Abraham, eos esse homines, non angelos, Hebr. 15, v. 2.

ADORANTIQUE EOS. Nota Loth, in hospitalitate, humilitatem; adoravit enim hos peregrinos, nesciens eos esse angelos. Nam decor et splendor vultus indicabat eos esse viros graves, vel prophetas à Deo missos. Ita S. August. q. 41. Rursùm se vocat eorum puerum, id est, servum, ut habet Hebræa.

VERS. 2. — MINIME. Invitati à Loth angeli primò honestatis causâ recusant, mox dùm urgentur acquiescunt. Fallitur ergo Cassianus collat. 17, c. 25, qui putat angelos hic mutasse sententiam.

VERS. 3. — COMPULSIT ILLOS OPIDO, invitavit et urisit eos mirum in modum.

AZYMA. Panes sine fermentatione subito cocti in cithano, vel sartagine, quales coquerat Abraham. Azyma enim idem sunt cum panibus subcinericis. Vide dicta, cap. 18, v. 6.

VERS. 4. — OMNIS POPULUS SIMUL, etiam ab extremis urbis partibus, ut habent Hebræa; idque vel ad patrandum, vel ad intendum nefas. Notat hoc Moses, ut pateat non fuisse decem justos in Sodomis, sed omnes, præter Loth cum suis, fuisse impios et nefandos Sodomitas. Ita Burgens., Cajet., Pererius.

VERS. 5. — UT COGNOSCAMUS, ut turpiter eis abutemur. Hoc est scelus Sodomiticum, de cujus enormitate vide Hamerum hic, et Hieron. Magium integro volumine de hæc re edito.

VERS. 8. — ABUTIMINI ILLIS. Aliqui excusant hoc dictum et factum Loth, quasi senserit (quod sensit Dom. Soto lib. 4 de Justitiâ, q. 7, a. 3, et plures alii Theologi, atque satis insinuat D. Thom. q. 1 de malo a. 5, ad 14, et S. Ambros. lib. 1 de Abraham c. 6), licere volentem facere majus flagitium suadere minus; sic enim volentem committere sodomiam aut stuprum, licet suadere ut eat potius ad meretricem in lupanari exposita; et latroni volentem occidere viatorem, licet suadere ut potius eum spoliat. Pari ergo modo Loth molentibus sodomiam licet potuit suadere fornicationem. Unde Gabriel Vasquez 22, q. 45, de scandalo, dubio 1, ex hoc facto docet, licitum esse volentem omnino facere majus malum, suadere minus, etiamsi ipse de eo nihil cogitaret. Sic enim Loth volentibus committere sodomiam, proposuit ut suasit stuprum filiarum, de quo ipsi non cogitabant. Adde, Loth non suadere, sed tantum offerre filias vbi per omnia obediens, ad stuprum, ut majorem vexationem et injuriam tantorum virorum redimat.

Verùm dico peccasse Loth, quia filiarum suarum famæ et pudicitia, ac consentiendi in actum venerum periculo, magis consulere et prospicere (utpote pater) debuit, quam hospitium exterroribus; esto, si viri sancti et propheta essent. Secundò, Loth non erat dominus suarum filiarum, ac consequenter non erat dominus corporum et pudicitia earundem; ergo non potuit eas, maxime non consentientes, offerre stupro. Non enim tenebantur, imò non poterant, illas in hæc oblatione obedire patri; et planè verisimile est eas hæc in re noluisse obedire patri: que enim virgo honesta tale stuprum suum potius, quam alterius cuiuslibet non perhorrescat? Tertio, Sodomite non cogitabant de filiabus Loth vitandis; ergo inique eas illis tam impuris ipse proposuit et obicit, ut liberaret suos hospites. Non enim licet impedire damnum Petri cum damno Pauli, dicendo latroni volentem spoliare Petrum: Spolia Paulum, de quo latro non cogitat, ut doctè docet poster Lessius lib. 2 de Justitiâ, cap. 15, dub. 3, n. 19.

Videtur tamen inconsideratio et perturbatio Loth in re tam ancipiti, multum de peccati gravitate minuisse: anceps enim erat Loth et inops consilii in re tam implexa; volebat enim omni modo hospitium tallum, tamque venerandorum indemnitati, honori et pudici-

tie consulere, nec alius ei tunc modus occurrit, quam si pro eis filias suas offerret; quem statim amplexus est, non cogitans, nec advertens se hæc ratione injuriam facere filiabus suis. Ita S. August. lib. contra mendac. cap. 9, Lyrano, Thomas Anglicus, Tostatus, Lipoman., Perer. Addit Cajet. Loth obtulisse filias, animo non redimendi flagitium flagitio, sed placandi hyperbolica submissione furentem popululum. Putabat enim, et rationabiliter (uti rei probavit eventus), quòd populus non acceptaret talem oblationem; sed quòd placatus tantà submissione ipsius Loth desisteret à cepto; et eò rationabilius, quòd filia ejus jam erat desponsata civibus Sodomæ. Sicuti viri aliqui placaturus alium, quem injurià læsserit, ei pugionem nudum offert dicendo: Occide me; non animo ut interficiatur, sed ut tantà submissione placetur læsus. Per exaggerationem ergo hæc dixit Loth, perinde ac David dixit ad Jonatham, 1 Reg. 20, v. 8: *Si est iniquitas in me, tu me interfice, et ad patrem tuum ne introducas me.* Et Judas Genes. 42, dixit patri suo Jacob: *Duos filios meos interfice, si non reduxero tibi Benjamin.* Ita Cajetanus.

MORAL. S. Chrysost. hom. 45, stupet charitatem Loth erga hospites et externos, quorum integritatem filiarum suarum pudori anteposit. Nos autem, inquit, videntes sæpè fratres nostros in ipsum impietatis profundum, et quasi in fauces diaboli cadere, neque sermone eos dignamur, neque consulere, neque verbis admonere, et eripere à malitiâ, et ad virtutem manu ducere. Quid enim, inquis, mihi cum eo commune? mihi non est cura, nihil mihi negotii commune cum eo. Quid dicis, homo? nihil tibi commune cum eo? Frater tuus est, ejusdem tecum nature; sub eodem stetit Domino, sæpè etiam ejusdem participes mensæ spiritualis, etc.

SUB UMBRA CULMINIS MEI. Hebræicè, sub umbra tabulati vel contignationis, id est, tecti et domus meæ. Tectum enim eos qui in domo sunt, instar umbræ umbrat et protegit ab aestu, aliisque aeris injuriis. Rursùm peregrini sunt sub umbra, id est, protectione et curâ hospitii sui, cujus est providere, ne que illis injuria in domo suâ inferatur, et hoc propriè intendit Loth.

VERS. 9. — RECEDE ILLEC, fessisse hinc.

INGRESSUS EST UT ADVENA, NUMQUID UT JUDICES? Hebræicè est, *unus ille venit ad peregrinandum* (ut instar peregrini inter nos degat) et ille iudicando nos iudicabit? quasi dicant: Venite ille peregrinus ut sit iudex noster, ut nos iudicet? Unde 70 vertunt: *Ingressus es habitare, non etiam iudicium iudicare.*

VINQUE FACIEBANT LOTH. Pars eum protrudentes et abripere conantes, pars effringentes ostium, à Loth egrediente ad eos post se clausum, v. 6.

VERS. 10. — INTRODUXERUNT AD SE LOTH, CLAUSERUNTQUE OSTIUM. Duo angeli ostium à Loth clausum aperuerunt, ut eum à violentiâ Sodomitarum ereptum in domum introducerent, eoque introducto rursùm ostium clauserunt, ne Sodomite pariter ingrederentur.

VERS. 11. — PERCUSERUNT CÆCITATE. Septuag.

de peccatis, id est, evidentiâ, quia cætera videntes, ostium tantum Loth, quod querebant, videre non poterunt. Ita Joseph. S. Ambrosius, Chrysost. et August. quest. 45. Unde Vatablus vertit, *perstrinxerunt illis oculos, ut hallucinarentur, nec fatigati quidem invenirent ostium.* Si enim, ait S. August., oculo cæci fuissent, non ostium Loth, sed duces, qui eos domum reducere quassissent.

Nota. Id factum est hæc ratio, quòd Deus eis aliam speciem objecerit, ut loco ostii viderent, verbi gratiâ, solidum parietem, aut quid aliud; id autem fecit uno horum quatuor modorum, puta immutando vel speciem objecti, vel aerem medium, vel potentiam visivam, vel sensum communem, ad quem omnes visiones et sensationes deferuntur. Simili modo Syri, 4 Reg. 6, Elizabeth querentes et videntes, non viderunt, nec agnovissent esse Elizeum. Sic Christus post resurrectionem duobus discipulis ut peregrinus; Madalene vero tanquam hortulanus apparuit.

Simile fuit illustre miraculum Gregorii Thaumaturgi, qui cum diacono persecutores fugiens in montem, cum à quodam puerulo esset, persecutores montem undique eluxerunt, et perscrutati sunt, nec tamen cum viderunt. Reduentes ergo ad profitorium eum increperunt; ille eum tali loco fuisse certò asseveravit; ipsi verò eo loco ab eo designato, non duos homines, sed duas arbores invenisse se asseruerunt. Illis digressis, proditor ad locum ascendit, viditque Gregorium cum diacono manibus in caelum elatis orantem, qui persequentibus duræ arbores fuisse videbantur; quare ad pedes ejus accedens conversus ad Christum, ex persecutore eum eo factus est profugus. Ita Nyssenus in ejus vita.

Tropolog. S. Ambros. Hinc, ait, ostenditur, quia cæca est omnis visio, et quod est ante se, non videt.

ITA UT OSTIUM INVENIRE NON POSSENT. Hebræicè est, *vultu limbo hoppelach*, et laboraverunt sive fatigati sunt querendo ostium; sed frustra, quia illud omni suo conatu invenire non poterunt. Addit S. Chrysost. ex Hebræo *ulu*, id est, *fatigati sunt*, Sodomitis luxata fuisse membra, ut vires eis motusque membrorum deficerent. Idque factum esse à Deo hoc fine, ut significaret eos, mente et vitis cæcos et enervos esse, quòdque libido mentem maximè excecet, eamque aque ac corpus enervet.

OSTIUM. Putant Ribera in c. 1 Sophon. 11, 81, Deltio, et alii, Mozen loqui de ostio domus, tam Loth, quàm cujusque Sodomite; quasi quisque suam domum regressus, illam invenire et ingredi non poterit. Id enim videtur asserere Sapiens Sap. 19, 16; dignum enim erat, ut qui alienas fores volebant effringere, suas non invenirent. Verum melius S. Ambros., Chrysost., August. et Pererius censent, Mozen tantum loqui hic de ostio solius Loth, quòd Sodomite conabantur effringere, sed cæcitate percussi, omni suo conatu invenire non poterunt. Illud enim exigit planus Script. maximè hebræicæ contextus, et series historie. Sapiens autem Sap. 19, 16, loquitur de Ægyptiis, non de Sodomitis: tantum enim Ægyptios

comparat Sodomitis in eo quod utriusque percussus sint cæcitate, quodque uti Sodomite ostium Loth quod querebant, ita Ægyptii sum quisque ostium quod querebant, in triduanis Ægypti tenebris, invenire non poterant.

Tropolog. Gregorius lib. 6 Moral., c. 46: « Quid est quod malis adversantibus intra domum Loth rediret et munitur, nisi quod iustus quisque dum peccatorum insidias sustinet, ad mentem revertitur, et imperterritus manet? Sodomite autem viri in domo Loth ostium invenire nequeunt, quia corruptores mentium, contra vitam iusti nullum accusationis aditum deprehendunt. Percussi enim cæcitate quasi domum circumstant, quia invidentes dicta factaque perscrutantur; sed quia eis de vita iusti, fortis indigne ac laudabilis actio obviat, errantes nihil aliud quam parietem palpant. Bene ergo dicitur: *Quasi in nocte, sine palpabunt in meridie*, quia dum bonum quod videt accusare nequeunt creati malitia, malum quod non vident ad accusationem quaerunt.

VERS. 12. — DIXERUNT: duo illi viri, ut habent Hebraea, puta duo angeli.

VERS. 14. — QUASI LUDENS LOQUIT, ludere et jocari, aut delirare, et ludicia, non seria loqui.

VERS. 15. — TOLLE UXOREM TUAM ET DEAS FILIAS. Hi ergo quatuor, puta Loth, uxor, et duae filiae crediderunt angelis, egressive sunt Sodomis et salvati; generi vero, famuli et ancillae Loth non crediderunt, sed manentes in Sodomâ cum aliis combusti sunt.

VERS. 16. — DISSIMULANTE ILLO. Hebraice *vaitimma*, id est, cum moras necesteret sive ut generis suis persuaderet decessum, ut vult S. Ambros., sive ut domum et suppellecilem suam incendio eriperet, ut vult Rupertus, sive orans Deum ut urbi parceret, ut vult Abulens. Ecce amoenitas et opes Pentapolis invitarent Loth ad se; eadem ipsum jam detinent, et penè perdunt. Disce continere terrena et amœna.

VERS. 17. — SALVA ANIMAM, vitam tuam hoc incendio eripe; domum, suppellectilem, et cætera omnia negligite, ne, si moreris, et ea tecum salvare velis, cum his pereas et conflagres. Simili modo, Gothico Romæ excidio, anno Domini 410, à Deo ereptus est S. Innocentius pontifex, ob vitæ innocentiam et sanctitatem, quæ et S. Chrysostomum defendit, ideòque Arcadium imper. et Eudoxiam, qui eum in exilium egerat, excommunicavit; ac Pelagii subnascentem hæresim dampnavit: eoque nomine dilaudatur à S. Hieron. ad Demetriadem, et sæpius à S. Augustino disputante contra Pelagianos. De quo ita scribit Paulus Orosius illi coævus lib. 7 Histor. cap. 39: « Adest Alaricus, trepidam Romam obsidet, urbat, irrumpit, etc. Accidit quoque, quò magis illa urbis irruptio indignatione Dei acta, quam hostis fortitudine probaretur, et S. Innocentius Rom. Ecclesie episcopus, tantam quam iustus Loth substractus à Sodomis, occultâ providentiâ Dei apud Ravennam tunc positus, peccatoris populi non videret excidium. »

NOLI, tu cum tuis; nam non soli Loth, sed et uxor, et filii eius hoc preceptum datur: ideò enim uxor Loth

conversa est in statuam salis, quia contra hoc preceptum retrò respexit. Ita Abulens.

NOLI RESPICERE. Vatablus putat esse adagium, q. d.: Ne te incepti poeniteat. Sic enim Luca 9, dicitur: *Nemo mittens manum ad aratrum, et respiciens retrò, aptus est regno Dei*. Sed dico hæc verba non adagaliter, sed proprie esse accipienda: id patet ex eo quod uxor Loth punita est, quia retrò respexit; non autem quia eam cepti itineris poenituit.

Quæres, cur Deus tam rigidè vetuit Loth cum suis, ne retrò respicerent? — Resp. primò, ad exereendam obedientiam Loth, sic enim Deus exercuit obedientiam Adæ, vetans pomum in paradiso. Secundo, ad seclerate gentis detestationem, utpote quam Deus à suis respici nollet; nolebat enim Deus ut Loth Sodomitis pereuntibus condoleret; sed volebat omnem compassionem, cogitationem et memoriam impiissimorum hominum ex animis suorum delere; imò volebat, ut suâ domo et bonis pereuntibus cum impiis non dolerent. Staterat enim totam urbem ob impietatem facere anathema ignis et incendii divini. Sic Christus iussit Apostolis excutere pulverem de pedibus in eos qui Evangelium aversarentur, ut hoc signo protestarentur se cum tam impiis hominibus nihil, ne pulverem quidem velle habere commune. Tertio, quia volebat Deus Loth citissimè fugere, et salvare se, instalat enim incendium. Rursus volebat Deus docere Loth nosque omnes debere curiositatem nostram mortificare, ait Philo Cyprius in Catena. Quarto, quia nolebat Deus Loth aliquid poenitentiae signum dare, quale est retrò respicere: idque ut hoc exemplo tropologicè doceret Christianos omnes, præserim salutis suæ et perfectionis studiosos, quæ retrò sunt oblivisci, ad anteriora semper contendere, et in verticem montis, id est, culmen evangelicæ perfectionis conscendere. Ita S. August. 16 Civit. 50.

IN MONTE SALVUM TE FAC. In monte, scilicet, qui imminet urbi Segor; hinc enim profugit Loth v. 50.

Tropolog. S. Gregorius p. 3 Pastor. admon. 28: *Ardentem, inquit, Sodomam fugere, est illicita carnis incendia declinare. Altitudo verò montium est munditia continentium. In monte enim stare, est carni non carnaliter adherere. Sed qui ad montana scandere non possunt, salvantur in Segor, quia conjugalis vita nec à mundo longè divisa est, nec tamen à gaudio salutis aliena.*

Arsenius præceptor Arcadii imp. fugiens in eremum, quidam vice descendit ad flumen. Erat ibi puella Æthiopiassa, quæ tetigit melotem ejus; ille autem increpavit eam. Illa verò dixit: *Si monachus es, vade in montem*. Compunctus in hoc verbo senex, dicebat ad seipsum: *Arseni, si monachus es, vade in montem*. Ibi verò assidue sibi dicebat: *Arseni, propter quid existis? Ita vixit in eremo 35 annos, mortuus est anno ætatis 95.*

VERS. 18. — QUESO, DOMINE. Duo erant angeli, sed unus Loth et uxorem manu ducebat; hunc compellat hic Loth dicens, *Domine*. Alter eum coequens inter filias duas medius, eas pariter ducebat.

VERS. 19. — NEC POSSUM IN MONTE SALVARI, q. d.: Trepido et timeo, ne, cum sim senex et tardigradus, non satis citò elivum superem; sed incendium me assequatur. Fuit hæc non prompta, sed lenta et morosa obedientia Loth, hæc ex parte culpanda, quòd nimis suæ infirmitati innixus, angelo comiti et divinæ providentiæ sit diffusus; altera tamen ex parte laudanda, quòd scilicet hoc prætextu, postularit, et impetrarit parci urbi Segor.

VERS. 20. — NUMQUID NON MODICA EST? q. d.: Cum modica sit hæc urbs Segor, modicos habet cives, et modicè peccavit; da ergo mihi modica ejus crimina, ut eam modicam mihi quasi refugium et asylum serves.

VERS. 21. — SUSCEPI PRECES TUAS, suscepi et exaudivi te, tuasque preces et vota. Septuag. vertunt *hæc dicitur*, admiratus sum, id est, mirè reveritus sum, et honoravi faciem tuam, dum scilicet tui amore et reverentiâ juxta vota tua parco urbi ad ignem damnate.

VERS. 22. — DONEC INGREDIARIS ILLUC. Illuc, non in urbem, sed in territorium Segor. Nam dum Loth versaretur inter Segor et Sodomam, jam Sodoma conflabat. Inter Segor enim et Sodomam uxor Loth; respiciens hoc incendium, versa est in statuam salis quæ etiam non extat. Ita Abulensis., Adrichom., Bochartus et alii.

Pulchrè urget hæc Dei verba: *Non potero facere quidquam, donec ingrediaris illuc*, noster Prado in c. 9 Ezech. v. 6: 0, inquit, *divine bonitatis pelagus! nonne satis erat fidem astrinxisse suam, Dei angelum ereptum Lotum de Sodomæ incendio? quorsum tanta cautatio! Videlicet acceptat angelus à Deo mandatum non modo salvandi Loth, sed etiam ipsum sospitem incolumen, tutum et securum conservandi. Non potero, inquit, facere quidquam; at peccata Sodomorum vultis sunt nimis. Non potero facere quidquam; at impleta sunt scelera impudentium. Non potero facere quidquam; at clamant in celum. Non potero facere quidquam; at venisti excuturus sententiam absque veniâ. Non potero facere quidquam, quousque sese in montem recipiat Loth. Quorsum tam insolita providentia! quò nepotem Abrahami servi Dei nec tangat nec offaciat ignis, neque occupet, neque vero scilicet pereuntium calamitas. Quam merito David canebat: Qui habitat in adjutorio (in fatella, latibulo), Altissimi, in protectione (in umbra) Dei cæti commorabitur! Dicit Dominus, Susceptor meus (asylum meum, et arx mea) es tu.*

INCIRCO VOCATUM EST NOMEN URBS ILLIUS SEGOR. Quæ ritus Bala dicebatur, jam vocata est Segor, id est, jara, quia Loth eam quasi parvam, ne cremaretur, uxoravit v. 20. Quatuor ergo urbes Pentapolis, puta Sodoma, Gomorra, Adama et Seboim, hoc igne celestis conflabantur: quinta Segor communi aliarum incendio destinata, precibus Loth servata est.

Putant Theodoret., Procopius, Suidas et Lyran. Segor quoque, posteaquam ex eâ egressus Loth, profugit in montem, esse vastatam, et hiatu terre absorptam. Sed contrarium est verius; jam enim precibus Loth

pepererat ei Dominus, v. 21; itaque sola hæc servata est. Ita S. Hieron., Joseph., Bochartus et alii.

Dices: Sap. 10, v. 6, dicitur ignis descendisse in Pentapolin; ergo etiam in Segor. — Resp. in Pentapolin, id est, in regionem illam quæ à quinque urbibus dicta est Pentapolis, descendit ignis, et exussit omnia, præter Segor ex S. Hier., Bredenbachio, Bocharo, Guillelmo Tyrio, et aliis ita scribit Adrichomius: *Segor urbs parvula, prius Bala, sive Dale, vel Bela dicta, hebraicè Salissa, latinè vitula contentans (ritiosè aliqui legunt consternans) vocabatur, quod scilicet terræ motu tertio absorpta (quod significat hebraicè Bala) sit, et prostrata. Syriacè Zoar, Zoara, et Seora dicitur, nunc Balazona vocatur. Sola hæc ex quinque Pentapolis urbibus, precibus Loth de incendio servata est. Apud eam gignitur balsamum, et poma palmarum antiquæ libertatis indicia. Tempore S. Hieron. Palmerina dicebatur, de Jericho distat quinque leucis, posita sub monte Engaddi.*

VERS. 23. — SOL EGRESSUS EST SUPER TERRAM, ET LOTH INGRESSUS EST SEGOR, q. d.: Loth qui ante lucem est Sodomis exivit, orto jam sole pervenit in Segor, cum jam Sodoma conflaret. Ita Lipoman. et Cajetan. Unde videtur quòd summò mane in crepusculo, mox ut Loth egressus est, Sodoma conflabitur.

VERS. 24. — PLUIT DOMINUS À DOMINO, id est, pluit Dominus à seipso, puta à se, sive omni potentia, non à causis naturalibus, q. d.: Non naturalis, sed celestis et divina fuit hæc pluvia ignis et sulphuris. Ita Cajetanus, Pagninus, Vatabl., Oxalator. Non ergo hoc Sodomæ incendium fuit terrestris, exhalatum eructatumque ex terra, ut vult Strabo. 15 geographicæ, qui id probat ex v. 28 hinc, sed perperam. Secundo, hæc phrasid innuit distinctionem personarum in divinis, q. d.: Pluit Dominus à Domino, id est, pluit Filius à Patre; Filius enim à Patre uti essentiam, ita potentiam omnemque plendi et agendi vim accipit. Ita S. Hilari. lib. 5 de Trinitate, Euseb. lib. 5 Demonstrat. 23, Hieron. in c. 2 Zachar. August. et alii. Imò concil. Sirmiense can. 15, idipsum definit.

Dices: Concilium Sirmiense eò loci damnat priorem sensum. — Resp.: Damnato cum tantum ad mentem Photini, qui ex hoc loco inferbat Filium non esse Deum, nec Patri coæternum. Adde concilium hoc non esse ab Ecclesiâ receptum, nisi quatenus Photinum damnat; imò ut dixi cap. precedenti, concilium hoc fuit Arianorum. Docet enim Filium quæ Deus est, Patri esse obsequentem et ministrantem.

SULPHUR ET IGNEM. Sulphurè rectè significatus et punitus fuit peccatorum factor; igne libidinis ardor, inquit Gregor. lib. 4 Moral. c. 40.

Rursus hic ignis et sulphur symbola fuere et prænotia ignis gehennæ. Ita Latus rex Thebarum, licet Gentilis, ignis supplicio in emascuatores, tantam naturæ jura pervertentes, animadvertendum censuit, inquit Plato apud Cælium lib. 15, c. 16.

VERS. 25. — UNIVEROS HABITATORES. Ergo in Sodomis tam viri quam feminae omnes erant impiissimæ

locis sterilitatem et pestem afflavit. Secundo, quia Deus volebat eum in Chanaan esse peregrinum, et assidue peregrinari, ut doceret nos in hac vita esse peregrinos, et tendere ad caelum, Hebr. 11, v. 40. Tertio, ut variis locis et gentibus processet sua doctrina, pietate, et vitae exemplo, atque undique spargeret verae religionis et virtutis semina. Ita Chrysostomus.

VERS. 2. — TULIT EAM, ut conjugem eam duceret. Erat Sara jam nonagenaria; unde mirum alicui videatur, illam eâ etate tantâ fuisse pulchritudine, ut à rege appetteretur. Verum nonagenarii tunc erant similes nostris quadragenariis vel quinquagenariis, quâ etate nonnulli robusti pristinam adhuc servant pulchritudinem. Addit Procop. divinitus cum fecunditate Saræ restauratam fuisse pristinam pulchritudinem.

Adjovit hanc Saræ pulchritudinem, quod ipsa valde bono erat temperamento, quod nunquam pepererat, quod nunquam lataverat, quodque, ut Torniellus et alii putant, multis ante annis, scilicet ex quo sterilem se esse certo intellexit, copulâ conjugali abstinenti, ut colligitur c. 18, vers. 12; hæc enim vires et pulchritudinem conservant; sicuti è contrario, debilis complexio, crebri partus, lactationes longæ, frequens copulæ usus, vires enervant, rugas et senium accelerant.

NOTA. Sara paucis diebus post angelorum ab Abrahamo discessum concepit Isaac, simulque cum Abrahamo ivit in Gerarum, ubi statim Abimelech eam sibi tulit, idcirco à Deo mox flagellatus est, ut patet v. 17, sterilitate communi et morbo gravissimo, sed medicis ignoto; itaque impeditus fuit ne Sarâ abuteretur; desperatâ medicorum ope Deus in somnis illi apparuit, jussitque Saram reddi. Ita Josephus.

VERS. 5. — PER SOMNUM. Hinc patet, dormienti Abimelech hanc visionem in imaginatione objectam esse; angelus enim in eâ hæc verba Dei loquentis, et Abimelech respondens ita efformavit, ut rex omnino videretur sibi cum Deo colloqui.

EN MORIENS, scilicet, nisi jam sciens conjugatam, marito eam reddas, ut patet v. 7.

VERS. 5. — IN SIMPLICITATE, simplici, innocenti, recto et sincero animo; simplex enim in Scripturâ vocatur rectus, sincerus, innoxius, qui nulli est injurius.

VERS. 6. — ET EGO SICIO, te innoxium ab adulterio, sed non ab injuriâ; tulisti enim invitam pro tuo imperio, idcirco punivi te, v. 17.

NE PECCARES, ne vel inscius machaberis, essesque materialiter saltem adulter.

NON DIMISI, morbo impediivi, v. 17.

ORABIT, et exorabit, ut cesset ista plaga tua.

VERS. 7. — QUIA PROPHETA EST, quia vir sanctus est, cum quo Deus familiariter agit et loquitur. Secundo, propriè propheta fuit Abraham; multa enim futura prænôvit, uti nasciturum sibi Isaac, et ex eo Christum, posterosque suos quartâ generatione obtenturos Chananeam, evertendam Sodomam, etc. Septem vocis propheta significationes assignavi I Corinth. 14, initio.

VERS. 8. — STATIMQUE DE NOCTE, summo manè, ut habent Hebræi, Chaldaei et Septuag.

VERS. 9. — SUPER REGNUM MEUM. Solet enim Deus regna ob peccata regum punire, quia populus est aliquid principis et quasi principis pars, sive membrum politicum. Ita Abulensis.

INDUXISTI SUPER ME PECCATUM GRANDE, materiale adulterium. Dicendo enim Saram esse tuam sororem, non uxorem, dedisti mihi occasionem accipiendi eam in uxorem, quæ mihi non potest esse uxor, sed pellex et adultera; vulgus enim materiale peccatum vocat peccatum, putatque esse penam dignum. Metuere etiam, et dubitare poterat Abimelech, an satis Abrahamum examinasset et inquisisset, num Sara esset conjugata. Certè cupiditate aliqui peccasse videtur et licentiâ, ut solent reges nonnulli, præsertim pagani, imperiosâ multa poscere, etiam conjuges et bona aliorum. Adde, fuisse aliquam formalem culpam in Abimelech, in eo quod Saram invitam abduxerit, ut dixi. Secundo, peccatum grande, id est, grandem peccati mei jam dicti ultionem, penam et plagam, ut patet v. 17. Ita Abul. Deus enim subinde etiam ob materialia peccata homines punit, id est, castigat et affligit, ut ipsi, ac præsertim principes et prælati, ea indagent et extirpent; ita fecit hîc Deus cum Abimelech.

VERS. 12. — VERE SOROR MEA EST, q. d.: Verè more gentis mee, quæ nepotes sorores, nepotes fratres vocat, vocavi Saram sororem meam, cum nepes sit, ut dixi c. 12, 13. Sic Abraham vocat Loth fratrem, id est, nepotem suum, c. 15, 8. Addit S. Chrysost. quod omnes in familiâ Thare, ipsum Thare patrem vocabant, ac si omnes inter se fratres et sorores fuissent; maxime cum mortuo Aran, patre Saræ et Loth, haberent Thare non solum avi, sed et patris loco. Sic vulgò Flandri et Galli suos avos vocant maguos patres.

Quare non est verisimile, quod Cajetan. et alii ex hoc loco astruunt, Saram propriè fuisse sororem Abraham, et eodem proximo patre Thare, sed aliâ matre genitam; nam jure naturæ illicitum et irritum est matrimonium in primo consanguinitatis gradu, non tantum lineæ rectæ, sed et lateralis, puta inter fratrem et sororem. Ita S. August. lib. 22 contra Faustum cap. 33. Et quis credat Abrahamum virum tam probum, prudentem et honestum, sororem suam in conjugem accepisse?

FILIA PATRIS MEI, ET NON FILIA MATRIS MEÆ, q. d.: Sara ex eodem patre Thare mecum, sed per aliam matrem descendit; unde videtur, quod Thare duas habuerit uxores, ex quarum unâ natus est Abraham, ex alterâ Aran, qui genuit Saram et Loth. Hinc patet conjugium in secundo gradu collateralium, puta inter patruum et neptem, non planè vetari lege naturæ, et tum fuisse usitatum; jam autem veditum est lege positivâ. Ita S. Augustinus supra.

VERS. 13. — POSTQUAM AUTEM EDUXIT ME DEUS. Hebraicè est, cum errare et instar erroris peregrinari (hoc est enim hebræum וַיֵּלֶךְ *me fecerunt dii*, puta Deus unus, sed in personis, trinus.

VERS. 16. — MILLE ARGENTOS, scilicet sicles, ut vertit Chaldaeus. Nam, cum in Scripturâ ponitur ar-

gentens vel aureus, intelligitur sicles, ut bene probat Mariana c. 6 de Ponderibus, et Delrio hic; jam mille sicuti argentei sunt mille floreni Brabantici; sicles enim est florenus, sive 4 regales Hispanici. 70 vertunt, mille didrachma, scilicet Hebræica; nam didrachmam Hebræum sive sicles, continebat non duas, sed 4 drachmas Atticas, puta 4 regales; ut dixi.

FRATRI, quem vocas fratrem tuum, cum sit maritus. Est ironia.

HOC ERIT TIBI IN VELAMEN OCULORUM, id est, in defensionem pudoris, et, ut Chaldaeus vertit, in velamen honoris tui, quod miserim tollere te mihi in sponsam, quodque honestè te habuerim, et intactam viro reddiderim; oculi enim sunt sedes pudoris. Alludit aritum veterum; sponsæ enim cum nuptiis dabantur, ob pudorem obnubebant velo, quod flammæum dicebatur, vel pallio caput, ut fecit Rebecca, Genes. 24, 65. Vide Alexand. ab Alex. l. 2 Genial. c. 5. Vide etiam dicta I Cor. 11, v. 5 et seq.

Sensus ergo est, ut rectè Delrio, q. d.: En ego quasi paranympus, et novus antiqui matrimonii auspex, te viro uxorem in manum do, Caio Caiam: quia et dotem superaddo sicles mille. Illud sit tibi loco flammæ, quin et iis flammæ eme si voles, hoc nova nupta pudorem tum nuptiarum, tum mendacii tui, tum suspitionum quarumlibet de me et te obnube; facili enim omnes intelligent, te castè à me habitam, ex eo quod tam solemniter et honorificè à me sis viro reddita. Secundo, Hamerus sic explicat: Dedi tibi mille argenteos, ut emas tibi suisque ancillis velamen vultus, ad operiendam pulchritudinem, ne sit ea atqis, ut mihi fuit, illecebra et irritamentum libidinis, q. d.: Noli quasi inupta aperto capite, ut ante fecisti, incedere, sed quasi nupta illud obnube et vela. Tertio, Cajet. vertit, non hoc, sed hîc, scilicet Abraham maritus tuus, erit velamen oculorum omnibus ad concupiscendum te in uxorem, q. d.: Nemo qui noverit hunc esse maritum tuum, etsi videat te esse pulcherrimam, audebit te concupiscere et sumere in uxorem. Abraham enim, utpote maritus, omnibus velabit et claudet oculos, spem et mentem conjugii. Sed primus sensus magis est genuinus.

MEMENTO TE ESSE DEPREHENSAM. Lipom. vult corrigendum esse, reprehensam. Sic enim habent Hebræa et Chaldaea. Sed reprehensa fuit Sara hoc ipso, quo deprehensa, et verbis istis quasi sale aspersa, q. d.: Deinceps noli uti hæc dissimulatione et dolo, ut maritum voces fratrem tuum, ne te probrî, alios peccati

CAPUT XXI.

1. Visitavit autem Dominus Saram, sicut promiserat, et implevit quæ locutus est.

2. Concepitque et peperit filium in senectute suâ, tempore quo prædixerat ei Deus.

3. Vocavitque Abraham nomen filii sui, quem genuit ei Sara, Isaac;

4. Et circumcidit eum octavo die, sicut præceperat ei Deus;

periculo exponas. Unde Septuag. vertunt, in cunctis esto veridica.

VERS. 18. — CONCLUSERAT ENIM DOMINUS OMNEM VULVAM DOMUS ABIMELECH, ne possent mulieres factum concipere, vel ante conceptum edere et parere; ex quo necesse erat gravidas acerbissimis doloribus excruciarî, q. d.: Fecit Deus omnes steriles. Addit Josephus, Abimelech ad eam gravi morbo percussus à Deo, ut medici de ejus vitâ desperarent. Hoc etiam innuit Scriptura, eam ait: *Orante autem Abraham* (vide, ait S. Chrysostomus, quid valeant preces justi apud Deum) *sanavit Deus Abimelech*. Addunt et alii apud Pererium, eam ingenti cruciati in verendis afflictum fuisse.

Non peccarat, vel certè parùm peccarat Abimelech, ut patet v. 4 et 6, itaque pena hæc non illi tam poenæ fuit, quam frenum ne Saram tangeret, et stimulus, qui eum cogere, ut statim Saram redderet Abrahæ.

Ex hoc cap. liquet tunc gentes aliquas, puta Geraritas, coluisse unum verum Deum; cum enim colebat eorum rex Abimelech, vir pius et probus, ut colligitur primo, ex eo, quod Saram noluit uxorem, nisi audiens esse sororem Abraham, putansque esse inuptam; mox verò ut nuptam scivit, reddidit. Secundo, quia v. 4, se et suos vocat *gentem justam*. Tertio, quia cum Deo familiariter colloquebatur, v. 5. Deique ejus excusationem acceptavit, v. 6. Quarto, quia v. 10, exostulans ad Abraham dicit: *Quid videris* (impietatis in gente mea) *ut hoc faceres?* Quinto, quia, v. 14, Abraham liberabit habuit, eumque invitavit ut secum habitaret.

Talis fuit quoque Melchisedech rex Salem, et, ut videtur, ejus civis, c. 14; item Helronite, c. 23. Talis fuit et Job cum suis Hussitis. Ita Theodor. et alii. Præter Abraham ergo ejusque posteros, erant tunc alii principes et populi colentes et timentes Deum verum.

Moral. S. Chrysost. hom. 45, notat quàm justus, v. g., Abraham, sit Deo cordi et cure, ut, quia in eum confidit, ipsum non tantum à morte liberet, sed et gloriosum divitemque repente efficiat: *In hunc enim modum, inquit, solet Deus agere; non solum à tribusliberari eos, qui fortiter se gerunt in periculis in que incidunt, sed et tantum in adversis præbet lætitiâ, ut in eorum oblivione omnino veniant, et in multâ sint bonorum affluentia. Et inferius: Nam semper omnia ita facit et tractat, et singula dispensat, ut eî sibi servitium quasi luminaria retineat, et eorum virtutem ubique manifestam faciat.*

CHAPITRE XXI.

1. Or, le Seigneur visita Sara, ainsi qu'il l'avait promis, et il l'accomplit en elle sa parole.

2. Elle conçut et enfanta un fils en sa vieillesse, dans le temps que Dieu lui avait prédit.

3. Abraham donna le nom d'Isaac à son fils qui lui était né de Sara;

4. Et il le circoncit le huitième jour, selon le commandement qu'il en avait reçu de Dieu.